

**DIE WISSELWERKING TUSSEN SKRYFKUNS EN BEELDENE
KUNS: 'N ONDERSOEK NA BEEIDLITERATUUR
GEÏNSPIREER DEUR SKILDERYE VAN PIETER BRUEGEL DE
OUDE.**

Deur

Gerda Taljaard-Gilson

Voorgelê ter vervulling van die vereistes vir die graad

Doctor litterarum

in

Afrikaans

aan die Universiteit van Pretoria

STUDIELEIER: PROF. P.H. ROODT

Pretoria

Julie 2002

Met dank en waardering aan:

- **My geduldige man Rodger wat my aangespoor het**
- **My inspirerende studieleier professor Piet Roodt**
- ***My lovely assistant* Louis Gaigher**
- **My sterk ma wat so baie vermag het**
- **My suster Martjie wat my genadeloos aangehits het**
- **Die ondeurgrondelike God wat nie in woorde omskryf kan word nie**

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1: INLEIDING	2
1.1 Probleemstelling	2
1.1.1 Goddelike ewigheidsmoment	4
1.1.2 Teenstrydighede, kontraste en die vervreemdingseffek	6
1.1.3 Modernistiese vertolking	8
1.1.4 Verhale uitgebeeld in visuele taal	12
1.1.5 Pieter Bruegel die grapmaker	12
1.1.6 Uitbeelding van gewone mense	14
1.1.7 Bybelse figure as gewone boeremense in 'n Vlaamse landskap	15
1.1.8 Krities teenoor godsdiens: verligte godsdiensbeskouing	16
1.1.9 Sosiale kommentaar	17
1.1.10 Temas van Bruegel se skilderye	19
1.1.11 Bruegel die modernis	20
1.1.12 Besikbaarheid	22
1.2 Doelformulering	23
1.3 Aktualiteit	23
1.4 Hipotesis/stellings	24
1.5 Navorsingsontplooiing	26
HOOFSTUK 2: DIE BEELDGEDIG AS GENRE	29
2.1 Die oorsprong van beeldliteratuur	29
2.1.1 Ekphrasis in die antieke tyd	29
2.1.2 Progymnasmata	31
2.1.3 Denkbeeldige ekphrasis	32

2.1.4	Die gedig is ’n sprekende skildery, die skildery is ’n stil gedig	32
2.1.5	Poësie = skilderkuns	33
2.2	Beeldpoësie in die Renaissance	34
2.3	Beeldpoësie in die agtiende eeu: Lessing se <i>Laokoön</i>	35
2.4	Beeldpoësie in die negentiende eeu: mimeties-diskursief	36
2.4.1	Vernuwing in die beeldpoësie	37
2.5	Beeldpoësie in die twintigste eeu: dialektiese, selfreflektiewe poësie	39
2.6	Definisies, beskrywings en terminologieë van beeldpoësie	42
2.6.1	Die beeldgedig in Afrikaans	42
2.6.2	Die beeldgedig in Duits en Nederlands	44
2.6.3	Die beeldgedig in Engels	47
2.7	Eienskappe van beeldpoësie	50
2.8	Eie definisie	51
2.8.1	Gedigte geïnspireer deur fotografie	51
2.8.2	’n Gedig geïnspireer deur ’n rotsskildering	53
2.8.3	’n Beeldgedig met biografiese gegewens van die kunstenaar	54
2.8.4	Identifikasie met die kunstenaar	56
2.8.5	’n ‘Woordgallery’	57
2.8.6	Verskillende kunswerke in een beeldgedig	58
2.9	Verlengde kommunikasiemodel	59
2.10	Beeldverhale en -romans	61
2.10.1	Problematiek met die term	62
2.10.2	Riana Scheepers se <i>Dulle Griet</i>	62
2.10.3	Petra Müller se “Die dwerg van die Infanta”	63
2.10.4	Gerda Taljaard se “Verbintenis”	63

2.10.5	Lettie Viljoen se <i>Landskap met vroue en slang</i>	64
2.10.6	Etienne Leroux se <i>Sewe dae by die Silbersteins</i>	65
HOOFSTUK 3: DIE BIOGRAFIESE GEGEWENS, WERK EN LEEFWÊRELD VAN PIETER BRUEGEL DE OUDE		67
3.1	Herkoms	67
3.2	Pieter Bruegel De Oude se twee seuns	69
3.3	Pieter Coeck.....	69
3.4	Hans Franckert.....	70
3.5	'n Reis na Italië.....	70
3.6	Die invloed van Bosch.....	72
3.7	Woordspel	72
3.8	Die begin van die goue eeu	74
3.9	1563 – 1566	74
3.10	Religieuse en politieke onrus	75
3.11	Laaste werke en sterfte	76
HOOFSTUK 4: SESTIEN WERKE VAN BRUEGEL.....		78
4.1	<i>Landschap met de val van Icarus</i>	78
4.2	<i>De gelijkenis van de Blinden</i>	82
4.3	<i>De aanbidding der Koningen</i>	86
4.4	<i>De jagers in de sneeuw</i>	88
4.5	<i>De korenoogst</i>	89
4.6	<i>Winterlandschap met schaatsenrijders en een vogelval</i>	90
4.7	<i>De kinderspelen</i>	91
4.8	<i>De boerenbruiloft</i>	92
4.9	<i>De bruiloftsdans buiten</i>	97

4.10	<i>Dulle Griet</i>	98
4.11	<i>De triomf van de Dood</i>	101
4.12	<i>De bekoring van de Heilige Antonius</i>	103
4.13	<i>De val van de opstandige Engelen</i>	104
4.14	<i>Strijd van Vastenavond tegen Vasten</i>	105
4.15	<i>De kindermoord te Bethlehem</i>	107
4.16	<i>De volkstelling van Bethlehem</i>	108
HOOFSTUK 5: 'N OORSIG VAN ETLIKE BEELDGEDIGTE EN -VERHALE GEÏNSPIREER DEUR SKILDERYE VAN BRUEGEL		110
5.1	Gedigte geïnspireer deur <i>Landschap met de val van Icarus</i>	110
5.1.1	W.H. Auden: “Musée des Beaux Arts”	110
5.1.2	Albert Verwey: “Breughels Ikarus”	112
5.1.3	William Carlos Williams: “Landscape with the fall of Icarus”	114
5.1.4	Gottfried Benn: “Da fiel uns Ikarus vor die Füße”	118
5.2	Gedigte geïnspireer deur <i>De gelijkenis van de Blinden</i>	119
5.2.1	Martien de Jong: “capodimonte”	119
5.2.2	William Carlos Williams: “The Parable of the Blind”	120
5.3	Beeldgedigte geïnspireer deur <i>De aanbidding der Koningen</i>	122
5.3.1	William Carlos Williams: “A Nativity” en “The Adoration of the Kings”	123
5.4	Gedigte geïnspireer deur <i>De jagers in de sneeuw</i>	129
5.4.1	Dirk Christiaens: “De jagers”	130
5.4.2	William Carlos Williams: “The hunters in the snow”	131
5.5	'n Gedig geïnspireer deur <i>De Korenoogst</i>	132
5.5.1	William Carlos Williams: “The corn harvest”	132

5.6	’n Gedig geïnspireer deur <i>De kindermoord te Bethlehem</i>	134
5.6.1	Dirk Christiaens: “De kindermoord”	134
5.7	’n Gedig geïnspireer deur <i>De kinderspelen</i>	135
5.7.1	William Carlos Williams: “Children’s games”	136
5.8	’n Gedig geïnspireer deur <i>De volkstelling van Bethlehem</i>	139
5.8.1	Dirk Christiaens: “De telling”	140
5.9	’n Gedig geïnspireer deur <i>De boerenbruiloft</i>	140
5.9.1	William Carlos Williams: “Peasant Wedding”	141
5.10	’n Gedig geïnspireer deur <i>De strijd tussen Carnaval en Vasten</i>	143
5.10.1	Dirk Cristiaens: “Vasten”	144
5.11	’n Gedig geïnspireer deur <i>De bruiloftsdans buiten</i>	145
5.11.1	William Carlos Williams: “The Wedding Dance in the Open Air”	145
5.12	Gedigte geïnspireer deur <i>De triomf van de Dood</i>	146
5.12.1	Sylvia Plath: “Two Views of a Cadaver Room”	146
5.12.2	Hugo Claus: “De doden”	148
5.13	’n Gedig geïnspireer deur <i>Winterlandschap met Schaatsenrijders en een vogelval</i>	149
5.13.1	Dirk Christiaens se “Winterlandschap”	149
5.14	’n Gedig geïnspireer deur verskeie skilderye van Bruegel	150
5.14.1	Andrée Sodenkamp: “Bruegel”	150
5.15	Beeldverhale geïnspireer deur <i>Dulle Griet</i>	152
5.15.1	Riana Scheepers: <i>Dulle Griet</i> (1991)	152
5.15.2	Paul Brondeel: <i>De brief van Franscesca</i> (1994)	156
5.16	’n Fiktiewe biografiese beeldroman geïnspireer deur die lewensverhaal en verskeie werke van Bruegel	162
5.16.1	Felix Timmermans: <i>Pieter Bruegel</i>	162

5.17 'n Beeldroman geïnspireer deur verskeie skilderye van Bruegel	164
5.17.1 Micheal Frayn: <i>Headlong</i>	164
HOOFSTUK 6: SLOTBESKOUING	169
Samevatting	175
Résumé	179
Bibliografie	183
Kleurkopieë van skilderye	188

**About suffering they were never wrong,
The Old Masters: how well they understood
Its human position; how it takes place ...**

W.H. Auden